herpy

LEGUANER

Western fence lizard

Sceloporus occidentalis

Sceloporus occidentalis er en liten, rask og grovskjellet øgle fra det vestlige USA som sitter på steiner, stammer og gjerder i full sol. Hannen har blå flekker på buken og strupen, som han viser frem med armhevinger. Arten blir omtrent 21 cm, er dagaktiv og lever av insekter. Den krever en kraftig solplass, UVB, et romslig terrarium og et tettsluttende lokk.

Familie: Phrynosomatidae Tidligere navn: *Sceloporus longipes; Sceloporus smaragdinus*

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**14-23 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**4-5 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Trelevende, klippelevende og bakkelevende**
Biotop	**Klippeterreng og temperert skog og eng**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**80 × 40 × 40 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**27-28 °C**
Varmeplass	**38-42 °C**
Temperatur, natt	**18-24 °C**
Luftfuktighet	**30-50 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Vinterhvile	**8-12 °C** 8-12 uker
Kosthold	**Insekter**
Holdes	**Alene, parvis eller én hann med flere hunner**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**12-24 mnd.**
Kullstørrelse	**3-17 egg**
Kull per år	**1-3**
Inkubasjon	**55-65 dager** ved 27-30 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Sceloporus occidentalis er en liten, kraftig bygd øgle med store, overlappende skjell som er kjølede og ender i en liten spiss. Det gir huden en ru overflate. Fra snute til kloakk måler et voksent dyr 6-9 cm, og med hale er øglen omtrent 21 cm. Hannene kan nå knapt 10 cm fra snute til kloakk.

Fargen er brun, grå eller svart med mørke flekker. Noen dyr har lyse streker langs ryggen, og baksiden av beina er gul til oransje. Øglen er mørkest når den er kald, og lysner når den er varm. Hannen har blå, svartkantede flekker på siden av buken og to blå felt på strupen, ofte forbundet av et lyst bånd. Noen hanner har blågrønne skjell på rygg og hale. Hunnen har svake eller ingen blå flekker og mørke tverrbånd eller halvmåner på ryggen. Ungene har lite eller ingen blå farge. Hannene har dessuten en oppsvulmet halerot og store porer på undersiden av lårene.

Arten deles i fem underarter, som er ulike i utseende og utbredelse og blander seg der områdene møtes. Dyr som tilbys som *S. occidentalis*, kan derfor se ulike ut. Underartene har ikke betydning for stell og pleie.

S. occidentalis er vanlig og mer synlig enn de fleste andre øgler i sitt område. Den er rask, blir ikke tam, og halen går lett av hvis den gripes. Levetiden er ikke dokumentert; 4-5 år er hentet fra *Sceloporus undulatus*.

Utbredelse og leveområde

Sceloporus occidentalis lever i den vestlige delen av Nord-Amerika. I USA finnes den i Washington, Oregon, California, Nevada, det vestlige Utah og det sørlige Idaho. Mot sør går utbredelsen inn i den nordlige delen av Baja California i Mexico og til øya Isla de Cedros.

Arten finnes fra havnivå til ca. 3.300 m over havet. Den unngår de hardeste ørkenene og finnes ofte nær vann. En enkelt bestand utenfor området i British Columbia i Canada kan skyldes utsetting, men kan også være naturlig. Den vises ikke på kartet.

> **Naturlig utbredelse:** USA og Mexico.

LEVEOMRÅDE

Arten finnes i svært ulike åpne, solrike leveområder: gressland, kratt, åpen skog, fjellskog, jorder og kanten av veier og stier. Den unngår tett skog og ørken. Den sitter på steiner, veltede trær, stammer, vedstabler, gjerder og husvegger og søker ly i sprekker, hull og under bark og steiner.

Øglen er dagaktiv og soler seg mye. Den er aktiv når det er varmt, og trekker seg i skjul i både ekstrem varme og kulde. Hannene har et territorium med høye utsiktspunkter, som de forsvarer med armhevinger og hodenikk og til slutt med kamp.

Føden er små leddyr, særlig insekter. Vinteren tilbringes i vinterdvale, og lengden avhenger av klimaet. I milde strøk er dyrene aktive mesteparten av året.

Les mer: Vinterdvale og årstider

Stell

TERRARIET

Det finnes bare lite kunnskap om stell og pleie av akkurat *Sceloporus occidentalis*, så stell og pleie bygger på de kravene som de små, solelskende artene i slekten deler. Terrariemålene er hentet fra *Sceloporus undulatus*, som har samme størrelse og levesett.

Et voksent dyr trenger et terrarium på minst 80 × 40 × 40 cm (lengde × bredde × høyde). Et par eller en hann med to hunner trenger minst 100 × 50 × 50 cm. Større er bedre, for arten er rask og bruker hele terrariet. Lokket må være tettsluttende av nett eller gitter, for arten hopper godt.

Som bunn brukes en blanding av sand og jord i 5-10 cm dybde, slik at øglen kan grave litt og hunnen kan legge egg. Legg bark, kork, skrå greiner og flate steiner i ulike høyder til solplasser og skjul. Greinene må være minst dobbelt så tykke som dyrets kropp. Steinene må stå stabilt rett på bunnen, for øglene trekker seg inn i sprekker mellom dem. Plasser den høyeste solplassen rett under varmelampen, og lag skjul i både den varme og den kalde enden. Terrariet blir tungt med bunn og steiner, så det må stå på et solid underlag.

Les mer: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Om dagen skal temperaturen være 27-28 °C. Rett under en varmelampe skal det være en solplass på 38-42 °C, målt på overflaten med et infrarødt termometer. Resten av terrariet skal være kjøligere, slik at øglen kan velge hvor den vil ligge. Om natten slukkes lampen, og temperaturen faller til 18-24 °C. Det er ikke behov for ekstra varme når rommet holder minst 18 °C.

Både for lite og for mye varme er skadelig. Er det for kaldt, blir øglen sløv og spiser dårlig. Er hele terrariet for varmt, graver den seg ned og trives ikke. Bruk en termostat til lampen og to termometre, ett i den varme og ett i den kalde enden.

Dyr fra nordlige og høytliggende strøk har naturlig vinterdvale. Den kan unnværes hvis lys og varme holdes oppe hele året, men den er den sikreste veien til regelmessig yngel. Se avsnittet om paring.

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal være moderat, omtrent 30-50 %. Arten lever i åpne, solbelyste områder og tåler ikke vedvarende dampende fuktighet, men bunnen må heller ikke være knusktørr. Tallet er et anslag ut fra leveområdet.

Spray lett en gang om dagen på steiner og planter, slik at det dannes dråper som øglene kan slikke, og la det tørke opp i løpet av dagen. Sett dessuten en lav, stabil skål med friskt vann, som skiftes daglig. Sørg for god ventilasjon, slik at luften ikke blir stående stille.

LYS OG UVB

Sceloporus occidentalis er dagaktiv og solelskende og trenger sterkt lys og UVB hele året. Bruk et UVB-rør (Ferguson-sone 3) eller en kombinert UVB-metalldamplampe over solplassen. Solplassen skal ligge høyst 30 cm fra UVB-kilden, for UVB-lys virker bare på kort avstand. Lyskilden byttes etter produsentens anvisning.

Det må alltid være et kjøligere og mer skyggefullt sted. Ha lyset tent minst 12 timer om dagen, gjerne etter årstiden, med omtrent 14 timer om sommeren og 10 timer om vinteren, styrt av en tidsbryter. Om natten skal det være mørkt.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Sceloporus occidentalis er insektetere. I naturen spiser den sirisser, edderkopper, flått, skorpioner, maur og biller og tar nå og da en mindre øgle. I terrarium brukes sirisser, små kakerlakker, gresshopper, melorm, silkeorm og voksmøllarver. Variasjon er viktig: gi flere ulike insektarter, og la ikke melorm utgjøre størstedelen. Insekter fanget med et håndnett på en eng uten pesticider er et godt supplement om sommeren.

Fôrdyrene må være bløte og høyst en tredjedel av bredden på øglens kjever. Voksne dyr fôres annenhver dag med så mye som de spiser i løpet av noen minutter. Ungdyr fôres hver dag. Gi ikke mer enn dyret spiser, for arten blir lett for feit i terrariet.

Gi fôrdyrene næringsrikt fôr i et par dager før de gis videre. Pudre dem med kalk uten D3 ved de fleste fôringer og med kalk med D3 hver tiende til fjortende dag til voksne dyr og hver uke til ungdyr.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Sceloporus occidentalis er våken, rask og territoriell. Hannene viser seg frem med armhevinger, hodenikk og oppblåst kropp. Arten blir ikke tam og egner seg ikke for håndtering. Den stresses lett og kaster halen hvis den gripes. Ta aldri tak i halen. Kortvarig håndtering til helsesjekk og flytting er i orden. Dyr fra naturen må få flere uker i ro for å falle til.

Arten kan holdes enkeltvis, i par eller som en hann med to hunner i et stort terrarium med mange synsbarrierer. To hanner holdes aldri sammen, heller ikke i et stort terrarium, og hunner kan også krangle. Jager dyrene hverandre, biter de, eller gjemmer et dyr seg hele tiden, må de skilles. Lokket åpnes forsiktig, for øglene hopper godt.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen har blå, svartkantede flekker på siden av buken og to blå felt på strupen, en oppsvulmet halerot og store porer på undersiden av lårene. Hunnen har svake eller ingen blå flekker og mørke tverrbånd eller halvmåner på ryggen. Kjennetegnene er tydeligst i paringstiden. Arten yngler første gang om våren i sitt andre leveår. Hunner må være fullvokste og i god kondisjon før de brukes i avl.

PARRING

I naturen skjer paringen om våren, fra slutten av april til begynnelsen av juni. Bruk vinterdvale for å få dyrene til å yngle regelmessig, og gi den bare til friske, godt nærede dyr: slukk lys og varme og hold dem ved 8-12 °C i fullstendig mørke og 60-70 % luftfuktighet, uten at noe blir vått, i åtte til tolv uker. Gi vann, men ikke fôr i den perioden. Tallene gjelder for slekten generelt. Etter dvalen økes lys og varme gradvis over et par uker.

Hannen settes inn til hunnen, eller de bor sammen i et stort terrarium. Han viser frem de blå flekkene, nikker og forfølger henne. Hunnen passer verken egg eller unger. Gi hunnen ekstra insekter og kalk i eggleggingstiden.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger eggene to til fire uker etter paringen, normalt fra juni til juli. Hun legger ett til tre kull i året på 3-17 egg, oftest omtrent 8. Hun graver en liten grop i løs, fuktig jord, ofte om natten, og legger eggene der. Sett en eggleggingskasse med fuktig sand-jordblanding, minst 10 cm dyp, i terrariet. En hunn uten et egnet sted kan holde eggene tilbake. Graver hun uten å legge, eller går hun tydelig med egg i flere uker, må hun til dyrlege.

INKUBASJON

Eggene er hvite og lærartede og måler ca. 8 × 14 mm. De flyttes forsiktig til en kasse med lett fuktig vermikulitt eller perlitt uten å vendes. Rugetemperaturen er ikke dokumentert for arten; 27-30 °C er hentet fra *Sceloporus undulatus*. Eggene klekkes etter omtrent 60 dager. Hold fuktigheten jevn, slik at eggene verken tørker ut eller tar opp for mye vann.

OPPDRETT AV UNGER

Nyklekte unger måler 2-3 cm fra snute til kloakk, og med hale er de dobbelt så lange. Sett dem hver for seg eller i små grupper av samme størrelse i et mindre terrarium med samme temperatur, UVB og innredning som de voksne. Gi daglig små insekter som spretthaler, bananfluer, nyklekte sirisser og små melorm, støvet med kalk og D3 hver uke. Spray daglig, og skill dyrene hvis det blir kamper.

Helse og vanlige feil

Sceloporus occidentalis er hardfør når temperatur, lys og fôr er riktig. De typiske problemene er:

- Kalkmangel og beinskjørhet (metabolsk beinsykdom) ved for lite UVB og kalk. Det gir bløte kjever, krumme bein og skjelvinger.
- Underutvikling og avmagring ved for lav temperatur eller ensidig kost, særlig hos nyinnførte dyr.
- Fedme ved for mye fôr og for lite mosjon.
- Innvollsorm og midd, særlig hos dyr fra naturen. Få en avføringsprøve undersøkt, og sjekk huden.
- Stress og skader ved for lite skjul, for små terrarier eller flere hanner sammen, med bitt og avkastede haler.
- Eggleggingsproblemer hvis hunnen ikke har en egnet eggleggingsplass.
- Hudskifteproblemer ved for tørr luft, der skjell blir sittende igjen på tær og hale.

Et friskt dyr er årvåkent, har klare øyne, en fyldig hale og et fast grep. Søk dyrlege med erfaring med krypdyr hvis øglen går ned i vekt, ikke spiser, er slapp eller har hevelser i kjeven.

Les mer: Typiske sykdommer og tegn på sykdom

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.